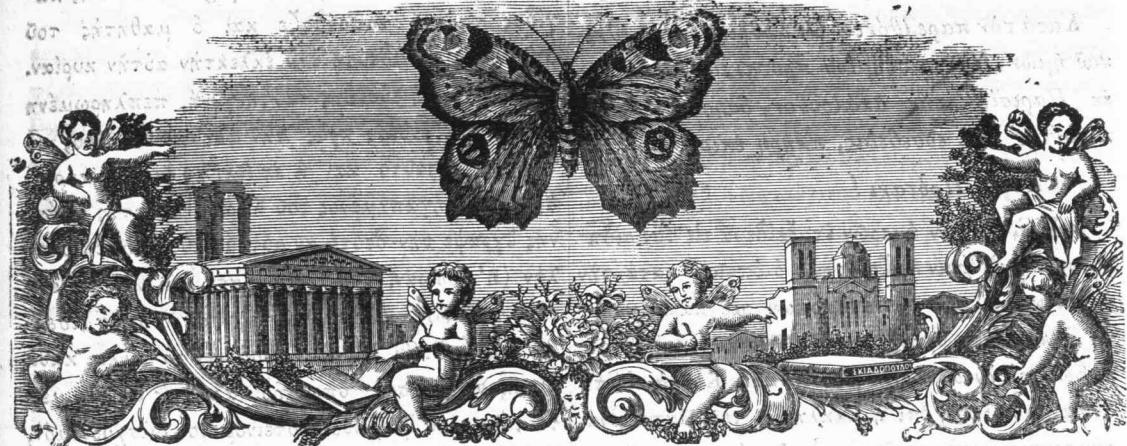

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΔΟΓΙΑ, ΚΑΛΑΙΤΕΧΝΙΑ, ΗΟΙΚΙΔΑ.

ΤΟΜΟΣ Α'.

15 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1866.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 83.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΝ

Τὴν 8 Μαΐου μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως ἐπὶ τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ, καθ' ὃν δύο ὡς γνωστόν, ἀν' ἐνός, ποιηταὶ διεμερίσαντο τὸ χιλιόδραχμον γέρας καὶ τὴν ἐπίζηλον δάφνην, ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν Ηνεκπιστημίῳ Κύριος Θεμιστοκλῆς Βίμπος, ὃς εἰσηγητὴς ἐπὶ τοῦ τεθέντος ὑπὸ τίνος ἀνωμάλου Κύριας διαγωνίσματος «Πόσοι ἔγραψαν Ἑλληνίστῃ κατὰ πασῶν εἴτε κατά τινων οκνοτομιῶν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τὰ ὄνόματα αὐτῶν μετὰ πλήρους τοῦ τίτλου τῶν συγγραμμάτων των κατὰ χρονολογικὴν σειρὴν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φωτίου μέχρι τῆς σήμερον», ἀνέγνωσε τὴν κατωτέρω δημοσιευμένην πολλοῦ λόγου ἀξίαν ἔκθετιν, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται πόσον ὠφελοῦσιν οἱ τοιούτοι διαγωνισμοί, περὶ τὰ σπουδαιότερα τῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἴστορίας ζητήματα περιστρέφομενοι. Αντὶ γὰρ καταγινώμεθα πλάττοντες ἴστορίας καὶ περιπτετέρας ἔστιν ὅτει μεμπτέας ἐν τῇ ποιήσει, πολλῷ κρείσσον γένθελεν εἰσθαι, καθ' ἡμᾶς, ἐλαν διηρευνόμενον ζητήματα ἐθνικώτερα καὶ λυσιτελέστερα.

Ἐκ τῶν δύο κατελθέντων εἰς τὸν καλὸν τοῦ-

τον ἀγῶνα φοιτητῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς, ὁ μὲν ἀπλοῦν μόνον κατέλογον καὶ τοῦτο πάνυ ἀτελῆ καὶ οὐδόλως εἰς τὴν πρόθεσιν τῆς εὐσεβοῦς ἀγωνοθετοίας ἀνταποκρινόμενον παχουσίσ-σεν, ὁ δὲ ἕτερος ἀντὶ κατελόγου παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν σύγγραμμα τέλειον καὶ αὐτῶν τῶν κριτῶν, ὡς διμολογεῖ ὁ ἀξιότιμος εἰσηγητής, τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἔκπληξιν ἐπισύραν.

Τέπερ τοῦ συγγραφέως τοῦ μεγίστην τιμὴν περιποιεῦντος τούτου συγγράμματος, κυρίου Γεωργίου Π. Κρέμου, τελειοφόρου τῆς θεολογικῆς σχολῆς εἰς ὃν ἀπενεμήθη μετὰ τῆς δάφνης τὸ ἐκατοντάφραγκον βραχεῖον, θερμὴ πρὸς τὴν Κυθέρηνην σύστασις ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς δημοσίᾳ ἐγένετο, ἐπαναληρθεῖσα μετὰ προθυμίας καὶ ζέσσως ὑπὸ τοῦ Κ. Πρυτάνεως, διποτέλη αὐτὸν εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν.

Μολονότι δὲ ἐπληροφόρηθημεν, διτὶ καὶ ἡ τοῦ Πανεπιστημίου σύγκλητος ἀνενέωσεν ἔδη τὴν τῆς ἐπιτροπῆς σύστασιν ὑπὲρ τοῦ πολλὰ ὑποχρησύνε-νου τούτου νέου, καὶ δὲ κύριος ὑπουργὸς τῆς ἐκ-παιδεύσεως ἐδέχθη εὐχαριστῶς αὐτήν, διφείλωμεν ὅμως καὶ ἡμεῖς νὰ παρακαλέσωμεν τὸν ὑπουργότεον, διπως φροντίση περὶ τῆς δοσὶν ἔνεστι ταχυτέρας πραγματοποιήσεως τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ ἀποφάσεως. Νέοι, ὡς δὲ Κ. Κρέμος, ἀποστελλόμενος εἰς Εύ-

ρώπην δύνανται νὰ τιμήσωσι καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον καὶ τὴν πατρίδα ἐν γένει, ἐπανακάμπτοντες εἰς αὐτήν.

Σεβαστὴ ὄμηρις!

Κατὰ τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον ἡ τοῦ ἔθνους ἡμῶν Πανεπιστημίου πρυτανεῖα ἐκομίσατο ἐκ Παρισίων τὴν ἀκόλουθον, δῆμος ἀφελεῖας, τοσαύτης καὶ εὐσεβείας, πλήρη ἐπιστολὴν.

«Κύριε Πρόταρε!

«Πρὸ δὲ λίγων ἡμερῶν ἐταξεῖδευα εἰς τὸν σιδηροδρομὸν μὲν ἔναν Γεζουέτην, ὃ δόποις κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων μὲ παρακινοῦσε γὰρ ἀφῆσα τὴν θρησκείαν τῶν Γραικῶν καὶ νὰ μεταβῶ εἰς τὴν ἀληθινὴν τοῦ Πάπα. Κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα μοῦ εἶπεν, ὅτι ἡ ἐκκλησία τοῦ Πάπα εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν παλαιὰν ἐκκλησίαν τῆς Γραικίας, μόνον πετεῖς ἀρόητοι Γραικοὶ ἔγραψαν ἐναντίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πάπα. Καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἀπήντησα ὅτι εἰμι ποροῦσα, εἰς τοῦτο δὲν ἤξειρα τί νὰ εἴπω, διότι οὔτε πόσοι ἔγραψαν ἤξειρα, οὔτε ποτὲ ἔγραψαν. Ἐπειδὴ καὶ ἄλλοι πολλοὶ θὰ εὑρίσκωνται εἰς αὐτὴν τὴν ἀγνωσίαν, στέλνω 100 φράγκα γὰρ βραχεύθη τὴν ἐρχομένην ἀγίαν Πεντηκοστὴν ἐκεῖνος διοῦ θὰ γράψῃ τὸν καλλίτερον κατάλογον ἐκείνων διοῦ ἔγραψαν κατὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πάπα καὶ μὲ τὰ συγγράμματα αὐτῶν. Μία χριστιανὴ δρθόδοξος.

Τὴν 20ην Σεπτεμβρίου 1865, ἐν Παρισίοις. »

Ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιστολῆς γίνεται δῆλον, ὅτι εἰς τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς ἀφορμὴν ἔδωκε συνδιάλεξίς τις γενομένη μεταξὺ τῆς ἀνωνύμου ἐπιστολογράφου καὶ τινος Ἰησουέτου, ὅστις ἐσπούδαζε νὰ ἀποσπάσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, διϊσχυριζόμενος πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ καὶ ἡ τοῦ Πάπα ἐκκλησία διατελοῦσιν ἀνέκαθεν ἐν διηγεκεῖ πρὸς ἀλλήλας συμφωνίᾳ, καὶ ὅτι μόνον πέντε ἡ ἔξι ἀρόητοι Γραικοὶ ἔγραψαν ἐναντίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πάπα!

Οἱ ψευδῆς οὗτος διϊσχυρισμὸς τῶν Δυτικῶν περὶ τῆς διηγεκεῖς συμφωνίας τῶν δύο ἐκκλησιῶν δὲν εἶναι ἐφεύρεται νέα, ἀλλ᾽ ὑπῆρχε καὶ κατ' αὐτὸν τὸν μεσαιῶνα, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ συγγράμματα συνετάχθησαν πολύφυλλα· οἷα τῶν περιωνύμων Λατινοφρόγων Ἐλλήνων, Λέοντος τοῦ Ἀλλατίου, Πέτρου τοῦ Ἀρκουδίου, Ἀλούσιον τοῦ Ἀνδρούτσου, Δημητρίου τοῦ Πεπάνου, καὶ

ἄλλων δραπετιδῶν, ὡν πλείστους, τοὺς ἐπισημοτέρους, καταλέγει δὲ τερος τῶν διαγωνίζομένων, ὡς λεχθήσεται, ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ. Οἱ διϊσχυρισμὸς οὗτος εἶναι ἡ ἐπιτηδειοτάτη τοῦ προσηλυτισμοῦ παγίδη, καὶ διὰ τῆς παγίδος ταύτης ἐσπούδαζε καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Λαϊόλα νὰ παγιδεύῃ τὴν ἐκλεκτὴν αὐτὴν κυρίαν. Ἄλλ᾽ ὅμως ἡ εὐσεβής αὐτὴ γυνή, πεπληρωμένη τοῦ αὐτοῦ ἐνθέου πρὸς τὴν ἀλήθειαν ζήλου, οὐ τινος ἐπληροῦτο καὶ ἡ ἐκλεκτὴ ἐκείνη κυρία, πρὸς ἣν δὲ λαγαπημένος τοῦ Κυρίου μαθητὴς Ἰωάννης ἔγραψε τὴν δευτέραν αὐτοῦ καθολικὴν ἐπιστολὴν (B', Ἰωάν. 1.), ἐσπούδασε νὰ φιμώσῃ ἐνα τῶν πολλῶν πλάνων, τῷ εἰς τὸν κεφαλὴν εἰσελθόντων (αὐτόθι 7.). Καὶ πρὸς μὲν τὰ ἄλλα, καθάλεγει, ἀπήντησεν, ὅπως ἦδύνατο· εἰς δὲ τὸν μετὰ τολμηροῦ ψεύδους προτεινόμενον διϊσχυρισμόν, ὅτι δῆθεν πέντε ἡ ἔξι ἀρόητοι Γραικοὶ ἔγραψαν ἐναντίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πάπα, οὐδὲν ὅλως ἥδυνθή νὰ ἀντιτάξῃ, ὡς μὴ γνωρίζουσα οὔτε πόσοι, οὔτε ποτὲ συγγράμματα ἔγραψαν. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς λέγει, ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ταύτη δυνατὸν νὰ εὑρίσκωνται καὶ πολλοὶ ἄλλοι, διὰ τοῦτο καὶ ἡ εἰρημένη Κυρία προσέδραμεν εἰς τὴν παρ' ἡμῖν πολύχρονον ταύτην πηγὴν τῶν ναμάτων τῆς ἐπιστήμης, τὸ πανελλήνιον τοῦτο τῶν Μουσῶν ἐνδιαίτημα, ὅπως καὶ αὐτὴ καὶ δι' αὐτῆς πᾶς διψῶν τὴν ἀλήθειαν ἀποσθέση τὸ δίψος αὐτοῦ.

Καὶ πρὸς τοῦτο λοιπὸν προέτεινε διὰ τῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου πρυτανείας βραχεῖον εἰς τὸν ὅστις ἔμελλε νὰ συντάξῃ τὸν κάλλιστον κατάλογον τῶν κατὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πάπα γραψάντων Ἐλλήνων μετὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι τὸ δὲ περ προύτεινε γέρας εἶναι σμικρότατον ἀλλὰ μήπως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡμῶν προγόνοις κλάδος κοτίνου δὲν ἦτο τὸ βραχιτυμότατον γέρας τῶν ἀριστευόντων;

Η δὲ τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου θεολογικὴ σχολή, πρὸς ἣν ἡ αἵτησις τῆς Κυρίας ἐγνωστοποιήθη διὰ τῆς πρυτανείας « ἐθεώρησε σκόπιμον, ἵνα τὸ γέρας τοῦτο, ἀν καὶ σμικρόν, θέσῃ εἰς διαγωνισμὸν μεταξὺ τῶν τῆς θεολογίας σπουδαστῶν πρὸς ἄμιλλαν αὐτῶν », καὶ τὸν διαγωνισμὸν τοῦτον ἐγνωστοποίησεν ἡ τῆς θεολογικῆς σχολῆς κοσμητεία δι' ἐγγράφου αὐτῆς τῇ 16 νοεμβρίου τοῦ παρελθόντος 1865 ἔτους, ὑπὸ τὸν ἔξιτον δρον. « Ἐν τῷ συνταχθησομένῳ καταλόγῳ παρ' ἐνὸς ἑκάστου τῶν διαγωνισθησομένων θέλουσι καταλεχθῆ τὰ ὀνόματα τῶν Ἐλληνιστὶ συγγραφέντων

εῖτε κατὰ πασῶν εἴτε κατά τινων τῶν καινοτομιῶν τῆς Ἐωμαϊκῆς ἐκκλησίας μετὰ πλήρους τοῦ τέτλου τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φωτίου μέχρι τῆς σήμερον. *

Τούτων δὲ οὕτω γενομένων, παρουσιάσθησαν ἐμπροθέσμως δύνω παραχρατεῖαι· ὡν ἡ πρώτη φέρει ἐπιγραφὴν μὲν « Κατάλογος τῶν κατὰ τῆς Ἐωμαϊκῆς ἐκκλησίας συγγραφάντων Ἑλλήνων κατὰ χρονολογικὴν τάξιν ἀπὸ Φωτίου μέχρι σήμερον, » λόγιον δὲ ἡ σύνθημα τὸ « Εἰ τις με ἐλέγξαι καὶ παραστῆσαι μοι, ὅτι οὐκ ὅρθως ὑπολαμβάνω ἡ πράσσω, δύναται, χαίρων μεταθήσομαι· ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὅφ' ἣς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη (Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνίνος) ». ἢ δὲ ἐτέρᾳ φέρει ἐπιγραφὴν μὲν ταύτην « Μελέτημα περὶ τε τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν κατὰ τῶν καινοτομιῶν τῆς Ἐωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀπὸ Φωτίου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων συγγραφάντων Ἑλλήνων, » λόγιον δὲ ἡ σύνθημα τὸ « Roma non quam amica Graecorum; et si quando amica, non diu (Μάξιμος Μαργούνιος) ». *

Οὐδέτερον ὅμως τῶν ἔργων τούτων ἐτήρησεν ἀκριβῶς τὸν ὑπὸ τῆς κοσμητείας τεθέντα ὄρον. Διότι τὸ μὲν πρῶτον δὲν ἐξεπλήρωσε τὸν ὄρον τοῦ διαγωνισμοῦ, τὸ δὲ δεύτερον ὑπερηκόντισε καὶ ὑπερέβη αὐτόν.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου δὲν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν πολλά· διότι ἐν τούτῳ, συνισταμένῳ ἐκ 16 μόνον σελίδων, καταλέγονται μόνον τὰ δνόματα 410 συγγραφέων, ἀλλ' οὔτε οἱ τίτλοι, παρὰ τὸν ἥπτὸν ὄρον τῆς κοσμητείας, παράγονται (καὶ αὐτῶν μάλιστα τῶν γνωστοτάτων παρ' ἡμῖν συγγραμμάτων), καὶ πολλὰ πολλάκις τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως συγγράμματα παραλείπονται, ὡς καὶ ἐπομένως ἠποθέσται.

Τὸ δὲ δεύτερον ἐκ 1000 περίπου σελίδων συνιστάμενον, ἐκ πρώτης ὅμιμάτων ἐπιβολῆς καὶ ἀγελέξεως φέρει εἰς ἐκπλήξιν. Ο συγγραφεὺς αὐτοῦ κατὰ πρῶτον προτάσσει πρόλογον, ἐν ᾧ ἐκτίθει τὴν ἀφοριμὴν τῆς συγγραφῆς· χαρακτηρίζει τὴν τοῦ μεσαιώνος περίοδον, παρομοιάζων κατὴ τὴν πρὸς χώραν σκοτεινήν, ἐν ᾧ δὲ Ἡλιος ἀκόμη δὲν ἀνέτειλε καὶ πρὸς λαβύρινθον δυσεξίτητον. χαρακτηρίζει καὶ ἀναφέρει τὰ συγγράμματα, ἀτινα μετεχειρίσθη ὡς μίτον Ἀριάδνης, καὶ καταλέγει τούτων τὰ κυριώτατα, παραλείπων τὰ λαοπά συντομίας χάριν· ποιεῖται λόγον περὶ τῆς ἐξεργασίας καὶ τῆς μεθόδου περὶ τὴν τῆς ὅλης

κατάταξιν· αἵτιολογεῖ πειστικῶς τὴν τοῦ ὄρου τῆς κοσμητείας ὑπέρβασιν· ἀποδείκνυσι τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκθέσεως τοῦ βίου ἐκάστου τῶν καταταγομένων συγγραφέων, καὶ τῆς ἐπὶ τῶν διαφόρων συγγραμμάτων κρίσεως, τὴν δοπίαν, ὡς λέγει, στηρίζει εἴτε ἐπὶ τῶν ἴδιων αὐτοῦ μελετῶν, ὡς τοῦτο ποιεῖ ἐπὶ Μητροφάνους τοῦ Σμύρνης, Δοσιθέου τοῦ Ἱεροσολύμων, Γεωργίου τοῦ Κορεσίου, Νικολάου τοῦ Μεθώνης, καὶ εἰ τινος ἐτέρου, εἴτε ἐπὶ μαρτυριῶν ἄλλων, ὡς ποιεῖ τοῦτο ἐπὶ Φωτίου τοῦ Κωσταντινουπόλεως, Νικηφόρου τοῦ Βλεμμίδου, Εύθυμίου τοῦ Ζιγαδηνοῦ, καὶ ἐτέρων πολλῶν. Μετὰ τὸν πρόλογον ἀκολουθεῖ ἀρκούντως διεξοδικὴ εἰσαγωγή, ἡτις εἶναι καλλιστον χαρακτηριστικὸν διάγραμμα τῶν πρὸς ἀλλήλας σχέσεων τῶν δύο ἐκκλησιῶν, Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς. Ἐν ταύτῃ δὲ συγγραφεὺς ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τοῦ χριστικινισμοῦ, φιλοσοφῶν καταγράφει, τὰ αἵτια ἐξ ὧν προῆλθε τὸ μάποτε ὄφειλόμενον σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Ότι τοιαῦτα δὲ ἀναφέρει ἔνθεν μὲν τὴν διάφορον τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἀνάπτυξιν ἐν ἐκατέρᾳ τῶν ἐκκλησιῶν, ἔνθεν δὲ τὸ διάφορον ἐν αὐταῖς ἐπικρατοῦν πνεῦμα, θεωρητικὸν μὲν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ, πρακτικὸν δὲ ἐν τῇ Δυτικῇ γνωματεύει, διότι τὸ σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἐλάνθανεν κὴδη πολλοὺς αἰώνας πρὸ τοῦ Φωτίου ὑποφλέγον, καὶ διότι μικρὰ ἀφορμὴν ἀπητεῖτο, διόπεις χρησιμεύσῃ ὡς ἔντασμα, καὶ ἐξάψη αὐτὸς εἰς φλόγα. Καὶ τῷ δοντὶ ἐξήθη εἰς φλόγα μεγάλην, διτε δὲ μακάριος Φωτίος, δικαίως ἐξαφθεὶς διὰ τὴν ἐπὶ τῆς Βουλγαρίας ἀδικον καὶ παράνομον ἐπέμβασιν τῆς Ἐωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐξέδωκε τὴν πολύχροτον ἐκείνην ἐγκύκλιον, ἵτις ἡτο ἐκφρασίς οὐχὶ τῶν ἀτομικῶν τοῦ Φωτίου αἰσθημάτων, ἀλλὰ τῆς συνειδήσεως ὀλοκλήρου τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

Διαιρεῖ δὲ τὸν χρόνον, τὸν ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ σχίσματος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν εἰς τρεῖς περιόδους, τὴν μὲν πρώτην ἀπὸ Φωτίου μέχρι Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου (858—1054), τὴν δευτέραν δὲ ἀπὸ Μιχ. τοῦ Κηρουλαρίου μέχρι Μάρκου τοῦ Ἐφέσου (1054—1439), καὶ τὴν τρίτην, τέλος, ἀπὸ Μάρκου τοῦ Ἐφέσου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων (1439—1866).

Αὗτη δὲ ἡ εἰς περιόδους διαίρεσις στηρίζομένη ἐπὶ σπουδαιοτάτων ἱστορικῶν γεγονότων, δοπία ἡ ἐπὶ Φωτίου ἐκρήξις τοῦ σχίσματος, ἡ ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου ἀποτέλεσις αὐτοῦ, καὶ ἡ μετὰ τὴν Φλωρεντινὴν φευδοτύνεδην ἀποτυχία

εἰς ὅποια Πάπαν καθυποτάξεως τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, γεγονότων, ἄτινα εἶναι προϊόντα τοῦ ἥρου τῶν πρὸηγιθεισῶν ἴστορικῶν περιστάσεων, καταδείκνυται ἐπιτυχής. Οὐχ ἡττον δὲ ἐπιτυχής εἶναι καὶ ὁ χρακτηρισμὸς ἐκάστης τῶν τριῶν περιόδων. Τὴν μὲν πρώτην αὐτῶν ὀνομάζει ὁ συγγραφεὺς χρόνον ἀγακοῦχης, διότι, ὡς λέγει, μετὰ τὸν ἐπὶ Φωτίου γενόμενον ὄρυμαργόν, κατὰ τοὺς δύο περίπου αἰῶνας τῆς περιόδου ταύτης ἀνφότεραι αἱ ἐκκλησίαι κατέθεντο, ὡς εἰπεῖν, τὰ ὅπλα, καὶ δλίγεστοι διὰ τοῦτο ἀναφεύονται ὑψοῦντες ἐνικχοῦ φωνὴν κατὰ τῶν κατηνοτομίων τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας. Τὴν δευτέραν περιόδον ἀποκαλεῖ χρόνον βίας, διότι κατ’ αὐτὴν τὰ πειθήνια τοῦ Πάπα τέκνα πανταχοῦ, δύο που ἐδύναντο, μετεχειρίζοντο διάφοροι βίαια μέσα, σίδηρον καὶ πῦρ, δύος καθυποτάξωσι τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ὑπὸ τοὺς ἀγίους πόδας τοῦ Πάπα, ὅστις πάντως ἔξι ἀκροτάτης ταπεινώσεως αὐτὸς μὲν ὠνόμαζεν ἔκυτὸν servum servorum Dei (δοῦλον τῶν δοῦλων τοῦ Θεοῦ), ἔχαιρεν δύος ἀκούων, ὅτι «Papa est Deus in terris», καὶ «Papa est quodam numen, et quasi visibilem quendam Deum prae se ferens», τοιτέστιν, » δ. Πάπας εἶναι ἐπίγειος Θεός!!! καὶ δ. Πάπας εἶναι θεότης τις !!!, καὶ ἀντιπροσωπεύει σινεὶ δρατόν τινα Θεόν !!!».

Τὴν δὲ τρίτην περιόδον ὀνομάζει χρόνον προσηλυτεύσεως. Οὐδὲ λόγος, ὅτι κατ’ αὐτὴν οἱ Πάπαι συνιόντες, ὅτι διὰ τῶν βικίων μέσων δὲν ἦτο δινυκτὸν νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ θεοῦ αὐτῶν σκοποῦ, διότι οἱ ἀνατολικοὶ ἔλεγον πρὸς αὐτοὺς «τῶν ἡμετέρων ἐκστῆναι σεβασμάτων καὶ θρησκευμάτων τῶν ἀδυνάτων πάντων καθέστηκεν» συκιδόντες, λέγει, τοῦτο, ἀπειθεντο μὲν τὴν λεοντῆν, ἐνεδύοντο δὲ τὴν ἀλωπεκῆν, καὶ δι’ ἄλλων μηχανημάτων, καὶ διὰ σχολῶν, τὰς δυοῖςας συνέτησαν ἐν Ρώμῃ, Κύπρῳ, Κωνσταντινούπολει καὶ ἄλλοις, ἐσπούδαζον νὰ ἀποθουκολήσωσι τὰ τέκνα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ πολλοὺς Ἑλληνοὺς ὀπαδούς αὐτῶν ἐποίησαν, οἷον τὸν φιλόσοφον Βιτσερίωνα, τὸν διαβόητον Ἀλλάτιον, τὸν παλαιμαχὴν Νικόλαον. Κομηνὸν τὸν Παπαδόπουλον, τὸν κλεινὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον, τὸν Δημήτριον Πεπάγον, Πέτρον τὸν Ἀρκεύδιον, καὶ ἄλλους πολλούς.

Μετὰ τοῦτο μεταβαίνων ὁ συγγραφεὺς εἰς μίαν ἐκάστην τῶν περιόδων, προτάσσει ἐκάστης αὐτῶν γρηγόρας τινας παρατηρήσεις, λόγον ἐν αὐταῖς ποιε-

ούμενος περὶ τῶν κατὰ πᾶσαν περιόδον τὸ πρότον συζητουμένων κακινοτομιῶν, αἵτινες ἔδιδον ἀφορμὴν εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν διαφόρων συγγραμμάτων, καὶ χρακτηρίζων τὸν ἐν αὐτοῖς ἐπικρατοῦντα τρόπον τῆς ἐρεύνης, ὡς ἔξης. Ἐν μὲν τοῖς συγγράμμασι τῆς πρώτης περιόδου, λέγει, ἐπικρατεῖ μᾶλλον ἴστορικὴ πτερυγία εἰτὲ ἴστορικὴ ἔρευνα ἐν δὲ τοῖς τῆς δευτέρας πτερυγίᾳ εἴτε ἔρευνα μᾶλλον θεωρητική. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περιόδον ἡγενίσθησαν οἱ μετὰ τὸν κατὰ τὴν πρώτην περιόδον ἀκμάσαντα περιώνυμον Φώτιον μέγιστον τῆς δριθοδοξίας διέρημαχοι, ἐν οἷς Μιχαὴλ ὁ Γλυκᾶς, Νικόλαος ὁ Μεθόνης, Νικόλαος ὁ Τίμονοςτιος, ὁ φιλόσοφος Νικηφόρος ὁ Βλεψιμίδης, ὁ δέκας Βαρλαὰμ ὁ Καλαθρός, Νειλος καὶ Νικόλαος οἱ Καθάπιλαι, Γρηγόριος ἐκεῖνος ὁ Πικλημῆς καὶ ἄλλοι. Ἐν δὲ τοῖς συγγράμμασι τῆς τρίτης περιόδου ἐπικρατεῖ μὲν, λέγει, ἡ τῆς δευτέρας περιόδου θεωρητικὴ ἔρευνα, ἀλλὰ μείζων συτιγματοποίησις τῆς ὑλῆς παρατηρεῖται. Ἐπίσημοι δὲ συγγραφεῖς κατὰ τὴν περιόδον ταύτην ἔνεδειχθησαν δικαὶοι Οἰκονόμον, καλλίνικος μονομάχος καὶ παμμάχος, δικαὶος τῆς Φεραρκίας καὶ Φλωρεντινῆς Φυεμοδοσυνδουλαμπρὸς ἀριστεὺς, Μάρκος δ. Εφέσου, δ. Εὐγενίκος, Γεώργιος δ. Πλάθιων ἢ Γεμιστὸς, δ. Θεορμόδης ζηλωτὴς τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, καὶ Γεώργιος δ. Σχολάριος, δ. θιασώτης τῆς Ἀριστοτελεκῆς φιλοσοφίας.

Εἶναι δὲ σημειώσεως ἀξίον, ὅτι δισυγγραφεῖς, ἐπόμενος μᾶλλον τῇ βουλήσει τῆς εὐσεβοῦς κυρίας, ζητούσης ἀπλῶς κατάλογον ἐκείνων, διποδ ἔγραψαν κατὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πάπα καὶ μὲ τὰ συγγράμματα αὐτῶν, ἢ τῷ δρῳ τῆς κοινωνίας, καθ’ δν ὡρίσθη νὰ καταλεχθῶσι τὰ ὀνόματα μόνον τῶν Ἑλληνιστὶ συγγραψάντων, καταλέγει καὶ Ἑλληνας συγγραφεῖς, γράψαντας ἐν ἄλλαις γλώσσαις, οἷον Ζώσιμον Περιστιάνον, συγγράψαντα Λατινιστὴν, Ἀλέξανδρον Στούρζαν καὶ Κωνστάντιον τὸν Κωνσταντινουπόλεως, συγγράψαντας Γαλλιστὴν, καὶ Γεώργιον Μαρκοράνη, συγγράψαντας Ἰταλιστὴν (α).

(α) Σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι διριθμός τῶν καταλεχθέντων Ἑλλήνων συγγραφέων, τριακοσίων περίπου, ἐν οἷς ἀνδρες μεγαλοφυέστεροι καὶ σοφώτατοι, εἶναι ἐκπληκτικός, ἵνα παραλείπωμεν τὸν μέγαν ἀριθμὸν πλείστων διοδίζων μὴ Ἑλλήνων, Ρώσων, π. χ. καὶ ἄλλων, οἵτινες ἔγραψαν κατὰ τῶν κακινοτομιῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πάπα, καὶ ὅτι δύναται νὰ φιμώῃ τὸ κακολόγον στόμα παντὸς

Αἱ δὲ προεισδόμοι ἔκενται γενικαὶ παρατηρήσις, αἱ προτασσόμεναι, ὡς ἐρήθη, ἐν ἀρχῇ εἰσιτης περιόδου, εἶναι τὰ μάλιστα χρήσιμαι διότι δι' αὐτῶν ἐκ πρώτης ὅψεως μάνθανει τις καὶ τὸ πότε ἐκάστης τῶν κακινοτομιῶν ἥρχοτο ή συζήτησις, καὶ διποτος τρόπος ἐρεύνης ἐπικρατεῖ ἐν τοῖς συγγράμμασιν ἐκάστης τῶν περιόδων.

Ἐρχόμεθα ἥδη εἰς τὰ περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγράμματων τῶν καταλεγομένων συγγραφέων. Αἱ βιογραφίαι εἰναι σύντομοι καὶ σαφεῖς. Τὰ καθέκαστα τοῦ βίου τῶν ἐπὶ μέρους συγγραφέων απορίεις διαντάξτης ἐπὶ μαρτυρίων ἄλλων συγγραφέων ὅπου δὲ αἱ μαρτυρίαι πρὸς ἄλληλας διαφωνοῦσιν, ἀφίνεται εἰς τὴν ἴδιαν αὐτοῦ κρίσιν, σπουδάζων νῦν εὖσθ τὸ πιθανότερον, ὡς τοῦτο ποιεῖ ἐπὶ τῶν βίων Ἰωάννου τοῦ Ἰεροσολύμων, Νεἴλου τοῦ Δοξαπατρῆ, Ἰωάννου τοῦ Φουρνῆ, Συμεὼνος τοῦ Ἰεροσολύμων, Νικηφόρου τοῦ Βλεμμίδου, Νικηφόρου τοῦ Χούμνου, Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου, καὶ ἄλλων πολλῶν. Εἰς τὴν κατάλεξιν τῶν συγγράμματων καὶ των τίτλων αὐτῶν, ὅσα κατὰ τῶν διαφόρων κακινοτομιῶν γραφέντα εἴτε ἐξεδόθησαν, εἴτε ἐν ταῖς διαφόροις τῆς Εὐρώπης βιβλιοθήκαις ἀνέκδοτα ἐν χειρογράφοις ἀπόκεινται (α), ἀνέδραμεν εἰς τοὺς διαφόρους γραμματολόγους, βιβλιογράφους, λεξικογράφους, καταλόγους τῶν διαφόρων κωδίκων τῶν τῆς Εὐρώπης βιβλιοθηκῶν, εἰς αὐτὰ τὰ συγγράμματα, καὶ διότι ἄλλου ήτο πιθανότες εὑρέσεως. Ἐπὶ τῶν ἐκδεδομένων συγγράμματων εἴτε τίθεται διλόκληρος διτίλος, εἴτε σημειοῦται μόνον τὸ ποῦ καὶ πότε, καὶ ὑπὸ τίνος ἐκδέδοται. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνεκδότων συγγράμματων, τῶν ἀναγραφομένων ἐν τοῖς κώδιξι, πάντοτε σημειοῦται τὸ ἐν τίνι κώδικι αὐτὰ εὑρίσκονται, μετὰ πλήρους τοῦ τίτλου, πλὴν διλιγίστων ἔξαιρέσεων, καθ' ᾧς, φάίνεται, ητο δυσρήξεστάτη ή εὗρεσις αὐτοῦ. Πλειστάκις πρὸς

παπικοῦ, ἐπομένως καὶ τοῦ Γεζουΐτου ἔκεινου, τοῦ ἐξερεύναμένου, διτὶ μόνον πεντέξι δινόγητοι Γραμμοὶ ἔγραψαν καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πάπα.

(α) Εὐλῆτος ἔργον εἶναι νὰ διατάξῃ ή σεβαστὴ Κυβέρνησις τοὺς ἐν Εὐρώπῃ περὶ τὴν Θεολογίαν καὶ Φιλολογίαν σπουδάζοντας ὑποτρόφους αὐτῆς νὰ δινιγράψωσιν ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἔκει βιβλιοθήκαις ἀποκειμένων κωδίκων διάφορων ἔργων τῆς πατρώχας ήμῶν φιλολογίας, καὶ μάλιστα τῆς κατὰ τὸν μεσαιώνα ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἴστορίας, διποτος τὰ ἀντίγραφα αὐτῶν ἐν τῇ παρ' ήμιν βιβλιοθήκῃ ἐναποτεθέντα, η καὶ μᾶλλον τύποις ἐκδοθέντα χρησιμεύσιν εἰς τοὺς περὶ τὴν Θεολογίαν καὶ Φιλολογίαν ἀσχολουμένους.

ἀπόφυγὴν συγχρήσεως ἐκτίθεται η ἀρχὴ, ἐνίστε δὲ καὶ τὸ τέλος τοῦ συγγράμματος. Εἴστιν ὅτε διαντάξτης μνημονεύων τὰ κατὰ Λατίνων πονήματα συγγραφέως τινὸς, παρατίθοι καὶ τὰ ὑπὲρ Λατίνων εἰς τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένα, ἐπιφέρων καὶ κρίσεις περὶ τῆς νοθείας αὐτῶν (ῷς ἐπὶ Γεωργίου Σχολαρίου), η καὶ ἀπλῶς παρατίθεις, καὶ παρέχων οὕτως ἀφορμὴν εἰς τὴν περικιτέρῳ ἔօνταν (ῷς ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Βλεμμίδου). Άν δὲ σύγγραμμα τι ἀποδίδοται εἰς πλείους συγγραφεῖς, ὡς τὸ κατὰ Λατίνων περὶ τοῦ ἄργου Πνεύματος, τὸ ἀποδιδόμενον νῦν μὲν εἰς τὸν Φώτιον, νῦν δὲ εἰς Νικόλαον τὸν Μεθώνης, καὶ ἄλλοτε εἰς Νείλον τὸν Καβάσιλαν, καὶ τοῦτο δὲν ἀφίνει ἀσημείωτον.

Μετὰ τὴν κατάλεξιν τῶν συγγραφέων καὶ τῶν συγγράμματων αὐτῶν ἐπισυνάπτει διαντάξτης τὴν πραγματείας τρίχας ἀξιολογήτατα παραρτήματα. Καὶ ἐι μὲν τῷ πρώτῳ αὐτῶν καταλέγονται οἱ ἐπ' ἀδήλοις χρόνοις ἀκμάσαντες συγγραφεῖς, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ οἱ διλήγα καὶ σποράδην κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας γράψαντες, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τὰ τῶν ἀνιστόμων συγγράμματα.

Ἐν τέλει τοῦ συγγράμματος προστίθενται διώσιμοι μάτωται κατάλογοι, ὃν δὲ μὲν πρῶτος εἴναι δινομαστικὸς κατάλογος τῶν κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας συγγράψαντων Ἑλλήνων μετὰ σημειώσεως τῶν σελίδων τοῦ πονήματος, ἐν αἷς γίνεται λόγος περὶ ἐκάστου τῶν μνημονευομένων, δὲ δεύτερος εἴναι κατάλογος καθ' ὅλην τῶν συγγράμματων, τῶν ἐν τῷ ἔργῳ καταλεγομένων.

Τὴν δὲ ἀξίαν πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους ἐργασιῶν τῆς τοῦ πονήματος τούτου σίκονομίας τίς δὲν ἐννοεῖ;

Καὶ τοιοῦτον μὲν, κεφαλαιωδῶς εἰπεῖν, τὸ δεύτερον τῶν παρουσιασθέντων ἔργων, τὸ διποτον παραβαλλόμενον πρὸς τὸ πρῶτον εἴναι ὡς τὶ σῷμα εὔστερκον καὶ ἀρτιμελές πρὸς σκελετόν διότι ἐνῷ διεύτερος, ὡς εἰδομεν, προτάσσει καὶ πρόλογον καὶ εἰσαγωγὴν περὶ τοῦ σχίσματος, καὶ γενικὰς προεισδίους παρατηρήσεις περὶ τῶν κακινοτομιῶν τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, καὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν καταλεγομένων συγγράμματων, καὶ οὐ μόνον τὰ δινόματα 300 περίπου συγγραφέων καὶ πλήρεις τοὺς τίτλους τῶν συγγράμματων, ἐκδεδομένων καὶ μὴ, καταγράφει μετὰ μεγάλης τῆς ἀκριβείας, ἀλλὰ καὶ βίους συντόμους τῶν συγγραφέων ἐκτίθεται, καὶ κρίσεις ἐπ' αὐτῶν ἐπιφέρει, καὶ πολλὰ ἄλλα χρειώδη ἐπισυνάπτει, — δ πρῶτος

περιορίζεται εἰς ξηρότατον κατάλογον τῶν δύο μάτων 110 συγγραφέων, καὶ τούτων οὐχὶ πάντα τὰ συγγράμματα καταλέγει, ὅσα ἔκαστος συνέγραψε κατὰ τὴς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μόνον δλίγα τινά̄ οὕτω, π. χ. τοῦ ἱερωτάτου Φωτίου ἀριθμεῖ δύο μόνον συγγράμματα, ἐνῷ δὲ τερος καταλέγει δύτῳ, τοῦ θεολογικωτάτου Ἀγγέλου Ματθαίου Κοινίστορος τρία μόνον, ἐνῷ δὲ τερος δέκα δύτῳ, τοῦ Ἀριστοτελικοῦ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου δύο μόνον, ἐνῷ δὲ τερος, πλὴν τῶν ὑπὲρ Αἰτίνων εἰς τὸ δημόσιον αὐτοῦ ἀποδιδομένων, τριάκοντα, τοῦ ἱατροφιλοσόφου καὶ ἀρίστου Θεολόγου Γεωργίου τοῦ Κορεσίου τέσσαρα μόνον, ἐνῷ δὲ τερος; εἴκοσι δύο. Ἀλλὰ καὶ τοιούτου δητος τοῦ πρώτου, ἐπαινοῦμεν δμως τὸν ζῆλον τοῦ συντάξαντος αὐτό̄ διότι καὶ ή ἐλαχίστη ἔργα σία εἰς πράγματα τοῦ μεσαιώνος ἀναφερομένη ἔχει πάντοτε ἀξίαν τινα.

Ὥταν δὲ λάθωμεν ἴδιαν ὑπὸ ὄψιν τὸ δεύτερον,
βλέπομεν, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπλοῦς κατάλογος
τῶν κατὰ τῶν καινοτομιῶν τῆς Ρώμης. Ἐκκλησίκς
γραφάντων ἀπὸ Φωτίου μέχρι τῶν καθ' ὥμας
ἥιερῶν, ἀλλὰ Γραμματολογία οὕτως εἰπεῖν,
τῶν εἰρημένων συγγραφέων (εἰ καὶ δ' συγγραφεὺς
μετριοφρονῶν δονομάζει αὐτὸν Μελέτημα, καὶ θεω-
ρεῖ αὐτὸν ὡς ἀτελὲς; καὶ μὴ ἀνταποκρινόμενον
πρὸς τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ, διότι ἐκτὸς 60 περίου
συγγραφέων, τῶν δύοισιν, λέγει, δὲν ἔφθασε νὰ ἐπε-
ξεργασθῇ τοὺς βίους καὶ περὶ τῶν συγγραμμά-
των αὐτῶν διαλάθῃ, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον καὶ
προέθετο νὰ πραγματευθῇ καὶ περὶ τῶν Ἑλλήνων
τῶν Δατινοφρονησάντων καὶ γραφάντων ὑπὲρ
τῶν καινοτομιῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πάπα, καὶ
κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ περὶ τῶν
ἱερῶν συνόδων, ὅσαι συνελθοῦσαι ἀπεφάνθησαν
κατὰ τῆς Ρώμης. ἐκκλησίας, καὶ περὶ τῶν ἐκδόν-
των ἐγκυκλίους κατὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας Πα-
τριαρχῶν, καὶ τοι τὰ ὄνόματα καὶ τῶν 60 συγ-
γραφέων καὶ τῶν συνόδων καὶ πολλῶν Πατριαρ-
χῶν δὲν ἀφῆκεν ἀμνημόνευτα καὶ ἀκατάλεκτα ἐ-
τῷ γενικῷ δονομαστικῷ τοῦ πονήματος αὐτοῦ κα-
ταλόγῳ,) Γραμματολογία, διακρινομένη καὶ δι-
τὴν δέντητα τῆς κρίσεως καὶ διὰ τὴν πολυμά-
θειαν, σπανίαν οὖσαν εἰς νέους φοιτῶντας ἔτι κα-
μήπω ἀποπεράναντας τὰς σπουδὰς αὐτῶν, καὶ
διὰ τὴν ἀπαράμιλλον φιλοπονίαν, Γραμματολο-
γία, ἀπορρέουσα μὲν κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτή
μέρος ἀπὸ πηγῶν Δατινιστὴ γεγραμμένων (ἔξ ο-
ὐς καὶ ἐκ τῆς τῶν παρατιθεμένων ἐν τῷ Μελ-

τήματε Δατινικῶν χωρίων δρῆς μεταφράσεως φάνεται δ συγγραφεὺς εἰδήμων τῆς Δατινικῆς γεγραμμένη δ' ἐν γλώσσῃ ἀρχαῖούσῃ καὶ μήτε γλαφυρότητος μήτε χάρετος ἀμοιρούσῃ, ἐμφανύση δὲ συγγραφέα ἵκανως ἔγκυφαντα εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων μάλιστα δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Τὸ δὲ ἄξιοθάματον εἶναι, πῶς δ συγγραφεὺς κατώρθωσεν ἐν πενταμήνῳ διαστήματι, καὶ τούτῳ οὐχὶ πλήρει, διότι, ὡς λέγει, κλεισθείσης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς δημοσίας βιβλιοθήκης, ἡναγκάζετο στερούμενος τῶν χρησίμων βιβλίων νὰ διακόπτῃ πολλάκις τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, καὶ νὰ ἀσχολῆται περὶ ἔτερα οὐχ ἡττον χρήσιμα ἔργα, πῶς λέγομεν, κατώρθωσε νὰ συντάξῃ τὸ καὶ διὰ τὸ ἀφθονον τῆς ὅλης, καὶ τὸ ἐμβριθὲς τῶν νοημάτων, καὶ τὸ προσφυὲς τῆς οἰκονομίας, καὶ τὴν ἀπαράμιλλον φιλοπονίαν ὃντως γιγάντειον τοῦτο ἔργον, τὸ δόπιον καλλίστη ὃν συμβολὴ εἰς τὴν Ἱερὰν Γραμματολογίαν ἀπὸ Φωτίου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, καὶ οὐχ ἡττον εἰς τὴν κατὰ τὸν μεσαιῶνα Ἑλληνικὴν Γραμματολογίαν, δύναται νὰ χρησιμεύῃ ὡς κλείς τῆς ἑλεγκτικῆς εἴτε πολεμικῆς θεολογίας ὡς πρὸς τὸ μέρος, τὸ ἀφορῶν τὰς μεταξὺ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἐκκλησίας διαφοράς.

Οὕτεν καὶ η τῶν θεολόγων σχολὴ, η ἐπὶ τῆς κρίσεως ὑπὸ τῆς Συγκλήτου ταχθεῖσα, δμοφώνως καὶ δμοψήφως οὐ μόνον τοῦ βραβείου, ἔστω καὶ μικροῦ, ἀξιον κρίνει τὸ εἰς θαυμασμὸν φέρον πρωτότειον τοῦτο ἔργον τῶν θεολογογίας, καὶ τιμῆς οὐ μόνον τὸν συγγράψαντα, ἀλλὰ καὶ τοὺς σπουδαστὰς τῆς ἡμετέρας θεολογικῆς σχολῆς, καὶ τρέφει δὲ χρηστὰς ἑλπίδας, διότι, ἀνὴρ εὐεσθῆτης ἐκείνη Κυρία μαθοῦσα τὰ περὶ τῆς συντάξεως τοῦ πονήματος τοῦτου δὲν εὑαρεστηθῇ νὰ χορηγήσῃ τὴν πρὸς τύπωσιν αὐτοῦ ἀναγκαίχν δαπάνην, θὰ πράξῃ τοῦτο ή τὸ ἡμέτερον Πανέπιστήμιον, ή η σεβαστὴ Κυβέρνησις διότι τοιουτοτρόπως δύναται εἴτι μᾶλλον νὰ διεγερθῇ δ ζῆλος τοῦ συγγραφέως, καὶ παρορμηθῇ οὗτος καὶ εἰς ἀλλα επίσης γενναῖα ἔργα τῆς ἐκκλησιαστικῆς τοῦ μεσαιῶνος φιλολογίας, τῆς τόσον σχοτεινῆς καὶ λαβυρινθῶδους. Ἐν τέλει δὲ οἱ κριταὶ τοῦ παρόντος διαγωνίσματος νομίζουσι καθῆκον αὐτῶν νὰ συστήσωσιν εἰς τὴν σεβαστὴν Κυβέρνησιν τὸν φιλόποιον τοῦτον καὶ ζηλωτὴν τῶν πατρών καὶ τῆς Ἱερᾶς ἐπιστήμης νέον, ὅπως παράσχῃ αὐτῷ τὰ μέσα

πρὸς τελειοτέραν ἀύτοῦ ἐν Εὐρώπῃ ἐκπαιδεύσιν,
πεποιθότες διτὶ ἡ εἰς αὐτὸν διαπάνη τῆς Κυβερ-
νήσεως θὰ ἀποδῆ καρποφορωτέρα, καὶ θὰ παρορ-
μήτη καὶ ἄλλους εἰς τὸ νῦν ἐπιδιθῶσι μετὰ πλείο-
νος. Ζάλου εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ιερᾶς ἐπιστήμης,
τῆς δόποιας ἡ ὑποστήριξις πρέπει νὰ ἔναι τὸν
χωριωτάτων μελημάτων τῆς σεβαστῆς κυβερνή-
σεως· διότι καὶ δὶ αὐτῆς οὐχ ἥττον ἡ Ἐκκλη-
σία ἡμῶν θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς εὐ-
πλειαν καὶ λαμπρότητα, διὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας
καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν.

Ἐν Ἀθήναις, 8 Μαΐου, 1866.

Oi xoitai

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ Α. ΔΥΚΟΥΡΓΟΣ κοσμητώρω τῆς
ΚΩΝΣΤ. ΚΟΝΤΟΓΟΝΗΣ Θεολ. Σχολῆς.
Π. ΡΟΜΠΟΤΗΣ.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΒΙΜΠΟΣ, εἰσηγητής.

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ. (1)

19.

Τέλος τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζούντος.

Η πρώτη τῶν Τούρκων προσβολὴ κατὰ τῆς
αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος ἀνάγεται εἰς τὸ
ἔτος 1442, βασιλεύοντος Ἀλεξίου τοῦ Δ'. Οὐ
Σουλτάνος Μουράτ, κεκτημένος ἄπαντα τὰ εἰς
πολιτικὸν καὶ εἰς στρατιωτικὸν ἀνδρα ἀνήκοντα
προσόντα, ἐξώπλισεν ἐν τῷ Εὔξεινῳ Πόντῳ στόλον
προωρισμένον εἰς κυρίευσιν τῆς Τραπεζοῦντος.
Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἡ ἀπόσπειρα αὕτη ἦθελε
ναυαγῆσει, δι ναύαρχος τοῦ στόλου εἶχε διαταγή
νὰ ληστὴ τὸν τόπον, παντοῦ ἔνθα ἐδύνατο να
πραγματοποιήσῃ ἀπόβασιν καὶ νὰ ἀπαγάγῃ δ
τοὺς εὑρίσκει πλειοτέρους αἰχμαλώτους. Διὰ το
μέσου τούτου ἥλαττοῦντο οἱ πόροι τῆς Τραπεζ
οῦντος καὶ ἐπεταχύνετο ἡ ὁριστικὴ αὐτῆς πτῶ
σις· καὶ ὅντως ἡ Τραπεζοῦς ἀντέστη πρὸς τὸν
Τούρκους, ἀλλ' οὗτοι ἀφοῦ ἐξετέλεσαν τὸ σχῆ
διόν των, ἥρπασαν χιλιάδας νέων καὶ γυναικῶ
τοὺς διποίους ἔφερον ὅπως πωλήσωσιν εἰς τ
ἄγορὰς τῆς Προύσσης καὶ τῆς Ἀδριανούπολεω
Ἀφοῦ ἐλήσει τὰς κτήσεις τοῦ αὐτοκράτορος τ
Τραπεζοῦντος, ὁ στόλος πλεύσας ἐλαφυραγώγη
τὰς κτήσεις τῶν Γενουνηνίων τοῦ Καφᾶ· ἀλλ
πρὶν ἡ ἐγκατατάξη τὸν Εὔξεινο Πόντον, ὑπ
ετη σφοδρὰν τρικυμίαν, καὶ τὰ διαφυγόντα

παρὰ τῇ Ἰρακλείᾳ ναυάγιον πλοιαῖς ἀπεκόμισαν τόσην ὀλίγην δόξαν καὶ τόσην ὀλίγην λείαν, ὥστε δ Σουλτάνος δὲν ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ νέαν ἔκστρατείαν.

Τὸ θεωρατικὸν κράτος εἶνε ἐν τῶν παραδοξο-
τέρων ἀνθρωπίνων ἔργων, διότι ἐναντίον τῆς
κοινῶς παραδεδεγμένης γνώμης, τὴν ταχείαν ἀνά-
πτυξίν του δρεῖται μᾶλλον εἰς τοὺς θεσμοὺς καὶ
εἰς τοὺς νόμους του ἢ εἰς τὰ δπλα του, μ' ὅλον
ὅτι οἱ θεσμοὶ καὶ οἱ νόμοι οὗτοι ἦσαν τὸ προσω-
πικὸν ἔργον ἀρχηγοῦ συμμορίας στρατιωτῶν, δ-
λιγαρίθμων, ἀντὶ ἑνὸς νομοθέτου ἐκλεχθέντος
παρ' ἄπαντος τοῦ ἔθνους, καὶ τοῦτο ἴδιως ἐμπό-
δισε νὰ δοθῇ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ὁρχάν ἡ λαμπρό-
της, ἥς δικαιοῦται. Οἱ σύγχρονοί του ἦσαν ἀνί-
κανοι ὅπως ἐκτιμήσωσι τὴν ἐμβρίθειαν τῶν θεω-
ριῶν του, καὶ οἱ ἱστορικοὶ ἐξήτασαν τὸ θεωρατι-
κὸν κράτος ὑπὸ προλήψεις πολιτικᾶς καὶ θρη-
σκευτικᾶς, αἵτινες φυσικῷ τῷ λόγῳ ἐξήσκεπταν
τὴν ἐπιφύσην των ἐπὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἥθι-
κῶν ἀνωμαλιῶν των.

Ο πάππος του Ὁρχαν είσηλθεν εἰς τὸ κράτος τῶν Σελζουκιδῶν ἐπὶ κεφαλῆς φυλῆς τετρακοσίων ἵππεών. Ὁ πατήρ του Ὀσμὰν κατέστη ἀρχηγὸς μιᾶς ἐπαρχίας, ἡ δύναμις του ηὔξησε καὶ ἡ μικρά του φυλὴ, ἡς τὸ ὄνομα οὐδὲ διετήρησε κανὴ ἱστορία, συνεμίχθη μὲ τὰς διαφόρους νομαδικὰς ὅρδας, αἵτινες πῦξαν τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ του· τέλος δὲ Ὁρχαν αὐτὸς ἐκυρίευσε τὴν Νίκαιαν, ἥτις ἐπὶ τινα χρόνου διετέλεσε πρωτεύουσα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Τότε ἐνησχολήθη εἰς τὴν σύστασιν θεσμῶν καὶ ἔθηκε τὰς βάσεις πολιτικῆς κοινωνίας προωρισμένης νὰ γείνῃ ἔθνος ἰσχυρόν· δὲν πρέπει δὲ νὰ κρίνωμεν τὴν φυλὴν ταύτην τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τοὺς δυσφημισμοὺς τῶν ἱστορικῶν εἰς τὰ ἑλαττώματα τοῦ σεραγίου. Ή τύχη μόνη ἔδωκεν εἰς τὸν Ὁρχαν καὶ εἰς τοὺς διαδόχους του σταθερότητα τοιαύτην, ὥστε χριστιανοί τε καὶ Μωαμεθανοὶ εὑρισκον ὑπὸ τὸ σκῆπτρὸν των πλειώ δικαιοσύνην καὶ ἀσφάλειαν ἡ ὑπὸ πᾶσαν ἄλλην διοίκησιν. Εἰς δύοιας διδόποτε ἄρα ἐλλείψεις καὶ ἀν ἀτενίση τις, οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονήσῃ τὴν ἡμικήν ταύτην ὑπεροχὴν, ἀν θέλῃ νὰ ἔξηγήσῃ τὰς ταχείας προόδους τοῦ Ὁρχαν καὶ τῶν πρώτων Σουλτάνων, καθὼς καὶ τὴν εὐκολίαν μεθ' ἧς οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Γραικοὶ ὑπετάχθησαν εἰς δύναμιν τοσοῦτον ἀσθενῆ, οἵτινοι ήτον ἡ τῶν Ὀθωμανῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τις.

1) Συνέγεια ἀπὸ φυλλαρχίου 79.